

Gwasanaethau Iaith Gymraeg Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr Darpariaeth yn unol â 'Mwy Na Geiriau'

Adroddiad Cynnydd Terfynol – Ionawr 2017

Gweithred 1.7 – diweddariad ar y cynnydd ar weithredu 'Mwy Na Geiriau'

Mae'n ofynnol i BIPBC sefydlu camau gweithredu i ddarparu'r fframwaith strategol ar gyfer gwasanaethau iaith Gymraeg mewn iechyd, gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol, sef 'Mwy Na Geiriau'. Mae wedi ei ddatblygu er mwyn bodloni anghenion gofal siaradwyr Cymraeg, eu teuluoedd neu eu gofalwyr. Mae camau gweithredu i gyflwyno'r fframwaith yn ymdrin â'r sectorau gofal cynradd ac eilaidd.

Mae cynnydd yn erbyn meysydd allweddol i ganolbwyntio arnynt o fewn 'Mwy Na Geiriau' wedi derbyn sylw fel rhan o Gynllun Strategol Iaith Gymraeg y Bwrdd Iechyd. Mae'r Cynllun Strategol yn sicrhau bod newidiadau yn y tirlun deddfwriaethol yn cael eu hadlewyrchu yn ein dull o gynllunio gofal o safon uchel sydd yn ieithyddol addas. Safonau iaith Gymraeg a'r Fframwaith i 'Mwy Na Geiriau' sy'n darparu'r sylfaen i'r hyn ydym ni'n parhau i adeiladu a gwella arno.

Mae'r Bwrdd Iechyd wedi sefydlu dull tri dimensiwn, gan osod y lefel angenrheidiol o gynllunio a darpariaeth ieithyddol:

- Mae **Ymyrraeth Strategol** yn sicrhau bod ein hamcanion yn rhoi sylfaen i gynllunio gweithlu drwy Strategaeth Sgiliau Dwyieithog y sefydliad. Mae holl bolisiâu, comisiynu a chontractio gwasanaethau yn adlewyrchu ystyriaethau'r iaith Gymraeg, gan sicrhau eglurder o ran yr ymroddiad a'r ymgysylltiad angenrheidiol. Bydd yr iaith Gymraeg wedi'i gwreiddio mewn cynllunio gweithredol a darpariaeth gwasanaeth, gan gynnig sicrwydd bod anghenion a dewisiadau ieithyddol yn dylanwadu ar gynllunio, comisiynu a chontractio gwasanaethau.
- Mae **Newid Ymddygiad** yn sicrhau bod y Bwrdd Iechyd yn creu amgylchedd sydd yn cefnogi ac yn annog staff i ddatblygu a defnyddio'u sgiliau ieithyddol. Bydd y dimensiwn hwn hefyd yn sicrhau cydymffurfriad mewn hunaniaeth gorfforaethol ac mae'n hanfodol wrth weithio i hyrwyddo ei wasanaethau iaith Gymraeg ac ymgysylltu gyda staff ar bob lefel.

- Mae **Perfformiad a Monitro** yn sicrhau cylchred cyson o lywodraethu gyda llif gwaith a champau gweithredu yn cael eu mesur yn erbyn matrices sgorio gan alluogi adrodd clir a thystiolaeth o gydymffurfriad. Mae hefyd yn darparu llwyfan ar gyfer adnabod arfer da ar draws y sefydliad yn ogystal â sicrhau bod gwersi wedi cael eu dysgu wrth ymdrin ag unrhyw bryderon.

Mae'r lefel clir hwn o ymroddiad at gyflwyno Safonau Iaith Gymraeg yn sicrhau bod amcanion ymroddedig wedi eu gosod ar lefel sefydliadol i ddarparu gwasanaeth dwyieithog di-dor i'n cleifion ac i'n staff.

Mae camau gweithredu penodol a chynnydd o fewn ein meysydd blaenoriaeth wedi eu hamlinellu yn y tabl isod.

Maes Blaenoriaeth	Statws	Camau gweithredu a gyflawnwyd a champau gweithredu pellach a osodwyd er mwyn gwneud cynnydd
Asesiad Anghenion Poblogaeth		
Y sefydliad i adnabod anghenion y boblogaeth am yr iaith Gymraeg, gan ddefnyddio hyn fel sylfaen i gynllunio ei wasanaethau	Cydsyniol	<p>Mae asesiad anghenion poblogaeth wedi ei gyflawni ar lefel sirol, gyda'r wybodaeth wedi'i gynnwys yn rhan o'r Strategaeth Sgiliau Dwyieithog y Bwrdd Iechyd.</p> <p>Diben y Strategaeth Sgiliau Dwyieithog yw caniatáu cynllunio gweithlu effeithiol a recriwtio staff er mwyn sicrhau bod gwasanaethau dwyieithog drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg yn cael eu darparu, yn unol â dewis unigol ac anghenion y boblogaeth yn yr ardal. Y weledigaeth yw darparu gwasanaeth sydd yn bodloni anghenion siaradwyr Cymraeg a'u teuluoedd neu eu gofalgwyr, gan sicrhau eu bod yn gallu derbyn gwasanaethau yn eu hiaith eu hunain yn ystod y broses ofal.</p> <p>Er mwyn cyflwyno hyn, mae gan y Strategaeth Sgiliau Dwyieithog bedwar maes llif gwaith allweddol er mwyn sicrhau bod sgiliau iaith Gymraeg addas ar gael o fewn y gweithlu i ddarparu gwasanaeth dwyieithog:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Archwilio sgiliau iaith Gymraeg y gweithlu cyfredol • Asesiad o anghenion gwasanaeth y Gymraeg/dwyieithog

		<ul style="list-style-type: none"> • Adnabod bylchau mewn sgiliau • Cynllunio a recriwtio'r gweithlu <p>Yn ystod y flwyddyn yr adroddwyd amdani, mae cynnydd wedi ei wneud o ran archwilio sgiliau iaith Gymraeg y gweithlu sydd wedi ei fanylu arno ymhellach isod. Mae'r Grŵp Gweithredu Sgiliau Dwyieithog, sydd yn cael ei gadeirio gan Gyfarwyddwr Cynorthwyol y Gweithlu a Datblygu Sefydliadol, hefyd wedi bod yn canolbwyntio ar adolygu'r Safonau Gweithredu Iaith Gymraeg. Mae hyn wedi galluogi'r Bwrdd Iechyd i brif-ffrydio anghenion y dyfodol i'r Strategaeth Sgiliau Dwyieithog, gan sicrhau ymgorfforiad a chynhwysiad cyffredinol.</p> <p>Mae'r strategaeth wedi cael ei gadarnhau gan Strategaeth y Bwrdd Iaith, Pwyllgor Iechyd Partneriaeth a Phoblogaeth, sydd yn cael ei gadeirio gan Ddirprwy Gadeirydd y Bwrdd Iechyd.</p>
Sgiliau iaith Gymraeg		
Y sefydliad i adnabod lefelau sgiliau iaith Gymraeg ei weithlu.	Parhaus	<p>Mae gwaith wedi bod yn mynd rhagddo i gynyddu nifer y staff sydd wedi cwblhau eu data Sgiliau Iaith Gymraeg ar y system Cofnod Staff Electronig (ESR). Mae meysydd sydd â diffyg cydymffurfiad wedi'u hamlygu, gyda Chyfarwyddwr y Gweithlu a Datblygu Sefydliadol yn ymdrin â'r gwasanaethau a'r meysydd hyn yn uniongyrchol er mwyn sicrhau cydymffurfiad. Mae'r adroddiadau cydymffurfiad diweddaraf wedi dangos cyfradd cydymffurfiad o 69%. Fodd bynnag, mae rhai meysydd erbyn hyn wedi cyrraedd y meincnod o 100%, ac mae gwaith dal ar y gweill i sicrhau cwblhad ar draws y Bwrdd Iechyd.</p> <p>Er mwyn sicrhau bod hyn yn derbyn ymdriniaeth ar lefel lleol, mae negeseuon e-bost unigol, sydd yn cynnwys rhestr o staff nad ydynt yn cydymffurfio (staff heb lefelau o sgiliau iaith Gymraeg wedi eu cofnodi yn eu cofnodion ESR), wedi cael eu gyrru at reolwyr llinell yn gofyn iddyn nhw ddiweddarau'r ESR gyda lefelau sgiliau iaith Gymraeg unigol y gweithiwr. Cafodd y rheolwyr dri dewis ar gyfer diweddarau cofnodion ESR gweithiwr:</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • Gweithiwr neu reolwr i ddiweddarau'r ESR gan ddefnyddio Hunanwasanaeth yr ESR • Rheolwr i gyflwyno ffurflen iaith Gymraeg ar gyfer diweddariad yn ei grynswth • Gweithiwr i gwblhau a chyflwyno holiadur sgiliau iaith Gymraeg unigol <p>Rhagwelir y bydd cynnydd sylweddol yn y gwaith hwn dros y misoedd nesaf gyda tharged cydymffurfiad llwyr o 100% wedi'i osod.</p> <p>Mae disgwyl i rheolwyr gwasanaeth i adolygu data cwblhau o fewn eu maes cyfrifoldeb i ymdrin yn uniongyrchol ag unrhyw beth heb ei gwblhau.</p> <p>Mae'r Bwrdd Iechyd wedi pennu Tiwtor iaith Gymraeg llawn amser a fydd yn darparu hyfforddiant i staff ar draws y sefydliad. Bydd data sgiliau ieithyddol sydd wedi ei gasglu fel rhan o'r prosiect glanhau data yn cael ei ddefnyddio i adnabod meysydd sydd yn gofyn am ddarpariaeth.</p>
Defnyddio data i adnabod swyddi ble mae Cymraeg yn Hanfodol a Chymraeg yn Ddymunol.		<p>Mae adnabod swyddi fel Cymraeg yn Hanfodol a Chymraeg yn Ddymunol yn elfen allweddol o fewn Strategaeth Sgiliau Dwyieithog y Bwrdd Iechyd. Hyd yma, mae Tîm Gweithlu a Datblygiad Sefydliadol wedi ychwanegu asesiad gofynion sgiliau iaith Gymraeg i ffurflen gais safle'r Bwrdd Iechyd. Mae hyn o gymorth i reolwyr benderfynu a ddylai swyddi gael eu hysbysebu fel Cymraeg yn Hanfodol neu Gymraeg yn Ddymunol. Mae'r arf hwn yn sicrhau bod rheolwyr sy'n recriwtio yn dilyn fformiwlâu gosodedig, yn edrych ar ofynion ieithyddol y boblogaeth, cymysgedd sgiliau cyfredol a'r bwloch mewn sgiliau o fewn y tîm. Mae hyn yn galluogi'r gwasanaethau i sicrhau bod unigolion sydd â'r lefel gofynnol yng ngallu'r iaith Gymraeg yn cael eu recriwtio er mwyn sicrhau bod gwasanaeth dwyieithog cynhwysfawr ar gael.</p> <p>I ganiatáu ar gyfer darpariaeth ddigonol mewn hyfforddiant i wella sgiliau'r gweithlu, mae'r Bwrdd Iechyd wedi cynnwys hyfforddiant iaith Gymraeg fel rhan o'i Bolisi Absenoldeb Astudio i sicrhau ei fod yn elfen allweddol o ddatblygiad</p>

		<p>personol. Bydd hyn yn sicrhau bod hyfforddiant yn cael ei gynnig i staff clinigol a gweinyddol er mwyn cefnogi gweithrediad Safonau Cyflwyno'r Gwasanaeth - yr Iaith Gymraeg.</p> <p>Unwaith bydd y Tiwtor yn ei swydd, bydd darpariaeth yn cael ei chynnig yn ddechreuol i staff rheng flaen i wella sgiliau yn y gweithlu yn unol â hynny h.y. gwasanaethau rheng flaen</p>
Gwasanaethau wedi'u Comisiynu a'u Contractio		
Y sefydliad i sicrhau bod ystyriaethau'r iaith Gymraeg wedi'u cynnwys yng ngwasanaethau comisiynu a chontractio	Parhaus	<p>Mae gwaith wedi cael ei gynnal gyda'r Adran Contractwyr o fewn y Bwrdd Iechyd i ddatblygu prosesau i gryfhau ac egluro gofynion yr iaith Gymraeg mewn cytundebau amodol. Tra bod mwyafrif y gofal yn cael ei ddarparu'n uniongyrchol gan y Bwrdd Iechyd, mae gofal hefyd yn cael ei gomisiynu gan ystod eang o ddarparwyr GIG a darparwyr gofal iechyd annibynnol. Mae'n hanfodol bod gofynion yr iaith Gymraeg yn cael ei gymryd i ystyriaeth yn ystod y broses gomisiynu. Fel comisiynydd gofal, mae cyfrifoldeb i sicrhau bod darparwyr allanol wedi'u contractio'n ffurfiol i ddarparu gofal yn unol â disgwyliadau'r Bwrdd Iechyd, gyda chyfeiriad penodol at anghenion yr iaith Gymraeg.</p> <p>Er mwyn sicrhau cryfder rheolaeth perfformiad amodol, mae Grŵp Adolygu Contractau a Llywodraethu wedi cael ei sefydlu er mwyn goruchwyllo proses Maes Cefnogi, Gofal Eilaidd, timau Plant ac Iechyd Meddwl (y comisiynwyr), Cyllid, adrannau Cynllunio a Pherfformiad er mwyn ymgymryd â dull amlddisgyblaethol i gefnogi trefniadau rheolaeth contract cyffredinol. Mae'r Tîm Iaith Gymraeg yn gweithio fel rhan o'r dull amlddisgyblaethol o reoli perfformiad, gan weithio ar y cyd â thimau Cyllid, Ansawdd a Pherfformiad.</p> <p>Mae mesurau deilliannau'r iaith Gymraeg wedi'u hadnabod ynghyd â rheolyddion manylu a monitro er mwyn sicrhau dull integredig o ddarparu gofal dwyieithog. Mae rhestr wirio gadarn hefyd wedi cael ei datblygu er mwyn sicrhau ymlyniad at bob agwedd ar broblemau perfformiad a gofynion Cynllun Iaith Gymraeg. Bydd</p>

		<p>gofyn i Gontractwyr sicrhau darpariaeth gohebiaeth ddwyieithog, cyfathrebiadau ffôn, arwyddion, cynhyrchu gwybodaeth ddwyieithog, cyhoeddusrwydd a gweithgareddau yn ogystal â gofynion staffio cyn i gytundebau gael eu rhoi, h.y. mewn 'Cytundeb cyn-leoliad'. Yn ystod cyfnod y contract, bydd rheoliadau monitro yn cael eu sefydlu a'u gweithredu drwy gyfarfodydd adolygu contract chwarterol, gwiriadau ymweld ar hap yn ogystal ag adborth cleifion.</p>
<p>Mae darpariaeth 'Cynnig Rhagweithiol' yn sicrhau bod cleifion yn cael eu trin ag urddas a pharch yn y gwasanaethau dementia</p>		
<p>Cofnodi dewis iaith y claf er mwyn hwyluso darpariaeth y 'Cynnig Rhagweithiol'</p>	<p>Parhaus</p>	<p>Mae menter wedi cael ei datblygu ar Ward Glaslyn yn Ysbyty Gwynedd i gynnwys y magnetau gyda'r arwydd 'Siarad Cymraeg' ar fyrddau gwyn cleifion ar y ward fel bod staff yn gallu adnabod cleifion sydd yn siarad Cymraeg. Mae hyn yn galluogi'r ward i gynllunio ei gweithlu fel bod staff sydd yn siarad Cymraeg yn cael eu pario gyda chleifion sydd yn siarad Cymraeg. Mae'r system 'ymuno' hefyd wedi sicrhau bod magnetau 'Siarad Cymraeg' mawr yn cael eu harddangos uwchben welyau cleifion. Mae hyn hefyd wedi sicrhau cynllunio ehangach, gan alluogi ffisiotherapyddion, fferyllwyr a'r gweithlu clinigol ehangach i gynllunio eu gofal wrth fynd i'r ward. Yn dilyn llwyddiant y peilot hwn, ehangwyd y cynllun i gleifion strôc ar Ward Prysor, a bydd yn parhau ymhellach.</p> <p>I gefnogi ac adlewyrchu'r datblygiad hwn, mae egwyddorion y 'Cynnig Rhagweithiol' wedi cael eu cynnwys yn y ddogfennaeth graidd o fewn y ffurflenni asesu nyrsio. Mae'r maes hwn wedi cael ei roi ar dudalen gyntaf y ddogfennaeth, ac mae'n cynnwys cyfeiriad at sicrhau bod iaith gyntaf y claf yn cael ei hadnabod, a bod y symbolau magnetig 'Siarad Cymraeg' wedi cael eu harddangos ar fyrddau ward.</p> <p>Mae system gyfeirio newydd yn cael ei datblygu o fewn y Gwasanaeth Paediatreg Cymunedol ar gyfer plant sydd ag awtistiaeth neu ADHD posib. Mae'r ffurflen</p>

		gyfeirio gychwynnol yn gofyn y cwestiwn am 'iaith y cartref' a fydd o gymorth i'r clinigwr ddeall hunaniaeth ieithyddol a diwylliannol y teulu gan fod hyn yn anhepgor ar gyfer cynllunio gofal y plentyn. Bydd y wybodaeth hon wedyn yn cael ei throsglwyddo i'r clinigwr perthnasol ac, fel rhan o apwyntiad sgrinio'r Paediatregydd Cymunedol, bydd y teulu'n cael eu holi am iaith ddethol y plentyn ar gyfer holl asesiadau'r dyfodol. Os nad oes unrhyw aseswr iaith Gymraeg ar gael, bydd y Tîm yn sicrhau bod cyfieithu ar y pryd yn cael ei ddarparu ar gyfer teuluoedd sydd wedi ymateb gan ddweud yr hoffent wasanaeth trwy gyfrwng y Gymraeg. Bydd yr wybodaeth a ddarperir hefyd yn cael ei chynnwys yn y llwybr gofal weinyddu er mwyn sicrhau bod yr wybodaeth yn cael ei chofnodi yn electroneg ac o fewn ffeiliau unigol.
--	--	--

Datblygiad pwysig yn ystod y chwe mis diwethaf oedd sefydlu Fforwm Mwy Na Geiriau Gogledd Cymru, a fu gwrdd am y tro cyntaf fis Mai 2016. BIPBC oedd yn bennaf gyfrifol am ffurfio'r Fforwm newydd, sydd yn dod â chynrychiolwyr ynghyd o awdurdodau lleol (gan gynnwys Cyngor Gwynedd), nifer o sefydliadau perthnasol sydd yn darparu naill ai wasanaethau gofal iechyd neu ofal cymdeithasol yng Ngogledd Cymru. Mae'n llwyfan i rannu gwybodaeth ac yn arfer da ar gyfer hyrwyddo gwaith ar y cyd er mwyn cyflawni rhai gweithrediadau penodol sydd wedi eu cynnwys yn 'Mwy Na Geiriau'.

Camau Nesaf

Fodd bynnag, mae'r Bwrdd Iechyd yn credu bod sgôp pellach i weithio gyda Chyngor Gwynedd ar ddatblygu elfennau penodol o fewn y fframwaith ac yn croesawu trafodaethau pellach i adnabod ffyrdd o weithio ar y cyd.

Fel rhan o'r Cynllun Gweithredu Blynnyddol ar gyfer 2017/2018, mae Cynllun Gweithredu Gwasanaethau Iaith Gymraeg penodol wedi ei ddatblygu, ac mae gweithredu 'Mwy Na Geiriau' yn un o'i brif amcanion. Mae dangosyddion perfformiad allweddol ar gyfer bob chwarter wedi cael eu hamlinellu gyda chyfyngiadau amser gweithredu.

Eleri Hughes-Jones
Pennaeth Gwasanaethau Iaith Gymraeg
Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr